

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Факультет природничо-економічний
Кафедра географії та методики її викладання

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри географії
та методики її викладання

_____ Ігор. КАСІЯНИК

26 серпня 2025 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
КРАЄЗНАВСТВО І ТУРИСТИЧНА РОБОТА В ЗАКЛАДІ ЗАГАЛЬНОЇ
СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

підготовки фахівців *першого (бакалаврського) рівня вищої освіти*
галузі знань *A Освіта*

спеціальності *A4 Середня освіта (за предметними спеціальностями)*

предметної спеціальності *A4.07 Середня освіта (Географія)*

за освітньо-професійною програмою *Середня освіта (Географія. Історія)*

мова навчання: *українська*

2025-2026 навчальний рік

Розробник програми: І.П. Касіяник, к.геогр.н, доцент кафедри географії та методики її викладання.

Ухвалено на засіданні кафедри географії та методики її викладання

Протокол № 10 від «26» серпня 2025 року

ПОГОДЖЕНО

Гарант освітньо-професійної
програми

Станіслав ПРИДЕТКЕВИЧ

Зміст робочої програми навчальної дисципліни

1. **Метою** викладання дисципліни є підготовка здобувачів освіти до реалізації краєзнавчої і туристичної роботи в закладах освіти.

2. Обсяг дисципліни

Найменування показників	Характеристика освітнього компонента
	денна форма здобуття вищої освіти
Рік навчання	2025-2026
Семестр вивчення	2
Кількість кредитів ЄКТС	4
Загальний обсяг годин	120
Кількість годин навчальних занять	48
Лекційні заняття	18
Практичні заняття	30
Семінарські заняття	-
Лабораторні заняття	-
Самостійна та індивідуальна робота	72
Форма підсумкового контролю	Екзамен

3. **Статус освітнього компонента.** Навчальна дисципліна належить до обов'язкових освітніх компонентів професійної підготовки

4. **Передумови для вивчення дисципліни:** Освітній компонент вивчається у другому семестрі. Пререквізити: «Загальне землезнавство», «Спеціальні історичні дисципліни» «Основи наукових досліджень»; кореквізити: «Географія України», «Історія України», «Методика навчання географії», «Методика викладання історії та громадянської освіти» .

5. Програмні компетентності навчання:

Інтегральна компетентність	Здатність виконувати спеціалізовані практичні завдання та вирішувати проблеми з організації базової середньої освіти, що передбачає застосування концептуальних методів педагогіки, психології, а також методики навчання та предметних знань з географії, історії та громадянської освіти і характеризуються комплексністю та невизначеністю педагогічних умов організації освітнього процесу в закладі загальної середньої освіти.	
Загальні та фахові компетентності (ЗК, СК)	ЗК 05	Здатність до вираження національної культурної ідентичності

	СК 04	Здатність встановлювати роль і місце України у сучасному світі в контексті географічних чинників її розвитку, аналізувати і пояснювати особливості геопросторової організації природи, населення і господарства України
	СК 06	Здатність реалізовувати краєзнавчий підхід на уроках географії та історії, у позакласній та позашкільній діяльності.
	СК 11	Володіння основами наукових досліджень, аналізу та синтезу джерел та наукових відомостей з географії, історії України та краєзнавства для використання відомостей у практичній професійній діяльності.

6. Очікувані результати навчання з дисципліни

ПРН 04	Вміння пояснювати просторову диференціацію географічної оболонки і географічного середовища на глобальному, регіональному та локальному територіальних рівнях
ПРН 11	Уміння охарактеризувати природні та суспільні просторові утворення, пояснити їх особливості і взаємозв'язки, сформовані географічним положенням та історичними чинниками.
ПРН 12	Знання ролі і місця України у сучасному світі в контексті географічних та історичних чинників її розвитку.
ПРН 16	Уміння самостійно вести польові природознавчі, фізико-географічні й суспільно-географічні дослідження, необхідні для організації практичних занять з географії в ЗЗСО та для позашкільної краєзнавчої і природоохоронної роботи.
ПРН 18	Неперервне підвищення професійного рівня та самовдосконалення

7. Методи навчання:

За джерелом інформації:

- словесні: розповідь, пояснення, бесіда;
- наочні: ілюстрація, демонстрація, самостійне спостереження;
- практичні: вправи, лабораторні роботи;

За ступенем керування здобувачами вищої освіти:

- навчальна робота під керівництвом викладача;
- самостійна робота з літературними джерелами;
- письмова робота, лабораторна робота;

Методи стимулювання інтересу до навчання:

- навчальні дискусії;
- створення ситуацій пізнавальної новизни;
- створення ситуацій зацікавленості.

8. Засоби діагностики результатів навчання: завдання поточного контролю, опитування, тести, завдання модульна контрольної робота, екзамен, зокрема із використанням модульного об'єктно-орієнтованого динамічного навчального середовища Moodle та ін.

9. Програма навчальної дисципліни

Денна форма здобуття освіти

Назви змістових модулів і тем	кількість годин			
	разом	у тому числі		
		Лекційні заняття	Практичні заняття	Самостійна робота
Змістовий модуль 1.				
Тема 1. Загальні питання краєзнавства. Теоретичні основи краєзнавства. Структура та організаційні форми краєзнавства. Методи дослідження у краєзнавстві, достовірність джерел інформації. Зв'язок краєзнавства з іншими науками. Краєзнавство в системі громадянської освіти.	12	2	2	8
Тема 2. Основи географічного краєзнавства. Методологічні засади географічного краєзнавства. Підходи до визначення краю, як категорії географічного краєзнавства. Історико-географічне районування території України. Територіальна громада як локальний об'єкт краєзнавства.	12	2	4	6
Тема 3. Історичне краєзнавство. Методологічні засади історичного краєзнавства. Україна як цілісне національно-політичне утворення. Основні періоди формування державної території України. Походження українського народу. Українська діаспора в краєзнавчих дослідженнях. Громадянська ідентичність Українців.	12	2	4	6
Тема 4. Краєзнавча освітня робота в закладах освіти та фахових методичних об'єднань. Краєзнавчий принцип у освітній роботі. Краєзнавство як засіб формування цінностей громадянина України. Екскурсія як провідна форма краєзнавчої роботи в закладах освіти. Краєзнавчий музей.	12	2	4	6
Тема 5. Краєзнавча робота державних, громадських організацій. Структура та типи державних краєзнавчих організацій. Громадські краєзнавчі організації. Наукова робота державних та громадських краєзнавчих організацій. Освітньо-виховна діяльність. Прикладне застосування результатів краєзнавчої роботи.	12	2	2	8
Разом за змістовим модулем 1	60	10	16	34
Змістовий модуль 2.				
Тема 6. Туризм.	12	2	2	8

Туризм, як явище. Класифікація видів туризму. Форми туристичної діяльності. Туристичне спорядження. Функції туристичної роботи у закладах освіти. Особливості організації туристичної роботи у закладах освіти.				
Тема 7. Туристична група. Туристична група як освітня соціальна модель. Принципи формування і підготовки туристичної групи. Обов'язки учасників туристичної групи. Комунікація та розв'язання конфліктів у туристичній групі.	14	2	4	8
Тема 8. Туристичний похід. Форми туристичних походів. Вивчення району походу та розробка маршруту. Реєстрація та контроль походу. Загальні принципи руху в поході. Похідний табір. Підсумки походу.	14	2	4	8
Тема 9. Туристичні змагання. Структура та принципи організації змагань. Змагання з пішохідного туризму. Змагання з гірського туризму. Змагання з водного туризму. Змагання із спелеотуризму. Змагання із велотуризму.	20	2	4	14
Разом за змістовим модулем 2	60	8	14	38
Разом годин	120	18	30	72

10. Форми поточного та підсумкового контролю.

Поточний контроль проводиться з метою перевірки рівня підготовки здобувачів вищої освіти за визначеною темою; забезпечення зворотного зв'язку між викладачем та здобувачами вищої освіти, управління навчальною мотивацією здобувачів. Поточний контроль проводиться у формі усного опитування, письмового експрес-контролю, виступів здобувачів при обговоренні теоретичних питань, виконанні практичних завдань, а також у формі тестування та ін.

Форма модульного контролю: модульна контрольна робота.

Форма підсумкового контролю: екзамен.

11. Критерії оцінювання результатів навчання

РОЗПОДІЛ БАЛІВ

Поточний і модульний контроль (50 балів)				СР	Екзамен	Сума
Змістовий модуль 1 (25 балів)		Змістовий модуль 2 (25 балів)		10	40	100
Поточний контроль	МКР	Поточний контроль	МКР			
15 балів	10 балів	15 балів	10 балів			

Поточний контроль (30 балів)

Максимальна кількість балів, яку можна отримати на практичному занятті – **12 балів** за одну тему (за умови виконання всіх різновидів роботи, передбачених планами заняття).

Критерії оцінювання практичного заняття.

Поточний контроль проводиться з метою перевірки рівня підготовки здобувачів вищої освіти за визначеною темою; забезпечення зворотного зв'язку між викладачем та здобувачами вищої освіти, управління навчальною мотивацією здобувачів.

Оцінювання на практичних заняттях відбувається за 12-ти бальною системою та наступним переведенням її у підсумкову 30-ти бальну шкалу відповідно до критеріїв визначених «Положенням про рейтингову систему оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка». Максимальний бал оцінки поточної успішності здобувачів вищої освіти на навчальних заняттях рівний 12.

Відповіді студентів на практичних заняттях оцінюються за 12-бальною системою за наступними критеріями:

Рівні навчальних досягнень	Оцінка в балах (за 12-бальною шкалою)	Критерії оцінювання
Початковий (понятійний)	1	Здобувач вищої освіти володіє навчальним матеріалом на рівні засвоєння окремих термінів, фактів без зв'язку між ними: відповідає на запитання, які потребують відповіді „так” чи „ні”.
	2	Здобувач вищої освіти мало усвідомлює мету навчально-пізнавальної діяльності, робить спробу знайти способи дій, розповісти суть заданого, проте відповідає лише за допомогою викладача на рівні „так” чи „ні”; може самостійно знайти в підручнику відповідь.
	3	Здобувач вищої освіти намагається аналізувати на основі елементарних знань і навичок; виявляє окремі властивості; робить спроби виконання вправ, дій репродуктивного характеру; за допомогою викладача робить прості розрахунки

		за готовим алгоритмом.
Середній (репродуктивний)	4	Здобувач вищої освіти володіє початковими знаннями, знає близько половини навчального матеріалу, здатний відтворити його, провести за зразком розрахунки; орієнтується у поняттях, визначеннях; самостійне опрацювання навчального матеріалу викликає значні труднощі.
	5	Здобувач вищої освіти знає більше половини навчального матеріалу, розуміє сутність навчальної дисципліни, може дати визначення понять, категорій (однак з окремими помилками); вміє працювати з підручником, самостійно опрацьовувати частину навчального матеріалу; робить прості розрахунки за алгоритмом, але окремі висновки не логічні, не послідовні.
	6	Здобувач вищої освіти розуміє основні положення навчального матеріалу, може поверхнево аналізувати події, ситуації, робить певні висновки; відповідь може бути правильною, проте недостатньо осмисленою; самостійно відтворює більшу частину матеріалу; вміє застосовувати знання під час розв'язування розрахункових завдань за алгоритмом, користуватися додатковими джерелами.
Достатній (алгоритмічно дієвий)	7	Здобувач вищої освіти правильно і логічно відтворює навчальний матеріал, оперує базовими теоріями і фактами, встановлює причиннонаслідкові зв'язки між ними; вміє наводити приклади на підтвердження певних думок, застосовувати теоретичні знання у стандартних ситуаціях; за допомогою викладача може скласти план реферату, виконати його і правильно оформити; самостійно користуватися додатковими джерелами; правильно використовувати термінологію; скласти таблиці, схеми.
	8	Знання здобувачем вищої освіти досить повні, він вільно застосовує вивчений матеріал у стандартних ситуаціях; вміє аналізувати, робити висновки; відповідь повна, логічна, обґрунтована, однак з окремими неточностями; вміє самостійно працювати, може підготувати реферат і обґрунтувати його положення.
	9	Здобувач вищої освіти вільно володіє вивченим матеріалом, застосовує знання у дещо змінених ситуаціях, вміє аналізувати і систематизувати інформацію, робить аналітичні висновки, використовує загальновідомі докази у власній аргументації; чітко тлумачить поняття, категорії, нормативні документи; формулює закони; може самостійно опрацьовувати матеріал, виконує прості творчі завдання; має сформовані типові

		навички.
Високий (творчо-професійний)	10	Здобувач вищої освіти володіє глибокими і міцними знаннями та використовує їх у нестандартних ситуаціях; може визначати тенденції та суперечності різних процесів; робить аргументовані висновки; практично оцінює сучасні тенденції, факти, явища, процеси; самостійно визначає мету власної діяльності; розв'язує творчі завдання; може сприймати іншу позицію як альтернативну; знає суміжні дисципліни; використовує знання, аналізуючи різні явища, процеси.
	11	Здобувач вищої освіти володіє узагальненими знаннями з навчальної дисципліни, аргументовано використовує їх у нестандартних ситуаціях; вміє знаходити джерела інформації та аналізувати їх, ставити і розв'язувати проблеми, застосовувати вивчений матеріал для власних аргументованих суджень у практичній діяльності (диспути, круглі столи тощо); спроможний за допомогою викладача підготувати виступ на студентську наукову конференцію; самостійно вивчити матеріал; визначити програму своєї пізнавальної діяльності; оцінювати різноманітні явища, процеси; займає активну життєву позицію.
	12	Здобувач вищої освіти має системні, дієві знання, виявляє неординарні творчі здібності у навчальній діяльності; використовує широкий арсенал засобів для обґрунтування та доведення своєї думки; розв'язує складні проблемні завдання; схильний до системно-наукового аналізу та прогнозу явищ; уміє ставити і розв'язувати проблеми, самостійно здобувати і використовувати інформацію; займається науково-дослідною роботою; логічно та творчо викладає матеріал в усній та письмовій формі; розвиває свої здібності й нахили; використовує різноманітні джерела інформації; моделює ситуації в нестандартних умовах.

Оцінка репродуктивних тестів здійснюється на основі кількості правильних відповідей.

Відвідування занять. Очікується, що всі студенти відвідають лекційні та практичні заняття курсу. Студенти мають інформувати викладача про неможливість відвідати заняття. У будь-якому випадку студенти зобов'язані дотримуватися термінів виконання усіх видів робіт, передбачених курсом.

Контроль за самостійною роботою (10 балів)

Контроль за самостійною роботою відбуватиметься за допомогою бесіди (опитування), письмових відповідей.

На самостійне опрацювання відведено питання у межах кожної теми. Правильна відповідь зараховується аналогічно до поточного контролю, за критерієм зараховано чи не зараховано. Для отримання максимальної оцінки (10 балів) необхідно опрацювати усі теми відповідно до програми дисципліни. Для мінімальної (6 балів) достатньо 60 % (6 тем).

Модульна контрольна робота (20 балів)

Модульна контрольна робота складається із завдань трьох рівнів складності: **I рівень - відтворювальний (1-4 питання) по 1 балу за правильну відповідь, II рівень (5-6 питання) – по 2 бали за правильну відповідь та III рівень (практичне завдання) – 2 бали.**

Максимально можлива оцінка за дві модульні контрольні роботи – **20 балів (МКР 1 – 10 балів), (МКР 2 – 10 балів)**. Мінімальний необхідний рівень за кожну МКР – 6. Такого рівня робота має включати виконані правильно тести репродуктивного рівня, відкриті питання (II рівень) - містити вичерпну характеристику явища з конкретними прикладами, а розв'язання практичного завдання крім правильної кінцевої відповіді також хід розв'язання.

Академічна доброчесність: Очікується, що освітня діяльність здобувачів освіти базуватиметься на власному виконанні завдань, здійсненні оригінальних досліджень чи міркувань. Відсутність коректних посилань на використані джерела, фабрикування джерел, списування, втручання в роботу інших студентів становлять, але не обмежують приклади можливої академічної недоброчесності. Виявлення ознак академічної недоброчесності в роботі студента є підставою для її не зарахування викладачем, незалежно від масштабів плагіату чи обману.

URL: <https://integrity.kpnu.edu.ua/>

Неформальна освіта та/або інформальна освіта. Визнання в К-ПНУ ім. І. Огієнка результатів навчання, здобутих шляхом формальної та/або інформальної освіти регламентовано «Порядком визнання в Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка результатів навчання, здобутих шляхом неформальної та/або інформальної освіти (нова редакція)».

У випадку, якщо здобувач освіти отримав знання у неформальній та/або інформальній освіті, зарахування результатів навчання здійснюється згідно Порядку визнання результатів навчання здобувачів вищої освіти, отриманих шляхом здобуття неформальної/інформальної освіти в Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка, зокрема, якщо їх тематика відповідає змісту навчальної дисципліни (окремій темі або змістовому модулю).

В неформальній освіті:

- закінчення професійних курсів, семінарів або тренінгів, тематика яких відповідає змісту навчальної дисципліни (окремій темі або змістовому модулю);

- підготовка конкурсної наукової роботи;

- призове місце на Всеукраїнському конкурсі студентських наукових робіт;

- призове місце на Всеукраїнській студентській олімпіаді;

В інформальній освіті:

- наявність публікації в науковому/науково-популярному виданні;

- волонтерська діяльність.

Екзамен (40 балів)

Якщо здобувач вищої освіти не відпрацював пропущені навчальні заняття, не виправив оцінки 0,1,2,3, отримані на навчальних заняттях; не виконав або виконав МКР, завдання самостійної та індивідуальної роботи менше ніж на 60% від максимальної кількості балів, виділених на ці види робіт, він вважається таким, що має академічну заборгованість за результатами поточного контролю. Здобувачі вищої освіти, які не мають академічної заборгованості за результатами поточного контролю допускаються до екзамену. Здобувачі вищої освіти, які мають академічну заборгованість за результатами поточного контролю, зобов'язані ліквідувати її в терміни, визначені графіком освітнього процесу. Здобувачі вищої освіти, які мають академічну заборгованість за результатами підсумкового контролю у формі екзамену, зобов'язані ліквідувати її в терміни, визначені графіком ліквідації академічної заборгованості. В умовах застосування дистанційних технологій навчання організація поточного і семестрового контролю відбувається відповідно до «Порядку організації поточного та семестрового контролю із застосуванням дистанційних технологій навчання в Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка (зі змінами)»

(https://drive.google.com/file/d/15qM6nA_NtvOZxOYz4Hzc8DZNgnAiL_zz/view).

Екзамен проводиться у формі письмового опитування за питаннями екзаменаційного білета. Білет іспиту складається з трьох питань. Одне практичне завдання (10 балів) та два теоретичних питання (кожне по 15 балів). Практичне завдання має містити розв'язок та правильну відповідь. Теоретичні питання оцінюються відповідно до таких критеріїв:

високий рівень 15-12 б.	Здобувач виявляє глибокі фундаментальні знання теорії, повно викладає вивчений матеріал, виявляє розуміння предмета висловлювання, формулює своє бачення проблеми, виявляє розуміння матеріалу, може обґрунтовувати свої судження, наводити необхідні приклади, викладає матеріал логічно, послідовно.
достатній рівень 12-9 б.	Якщо відповідь здобувача відповідає тим самим вимогам, що і для високого рівня, але він допускає 1-2 помилки, які сам виправляє, і 1-2 недоліки в послідовності викладу матеріалу. Здобувач уміє наводити власні приклади на підтвердження нових думок.
середній рівень 9-6 б.	Якщо здобувач виявляє знання і розуміння основних положень дисципліни, але викладає матеріал неповно і допускає неточності у визначенні понять; не вміє досить глибоко і доказово обґрунтовувати свої судження і наводити приклади; викладає матеріал непослідовно.
початковий рівень менше як 6 б.	Якщо здобувач виявляє незнання більшої частини вивченого матеріалу, не володіє методичним апаратом, допускає помилки у формулюванні понять, які спотворюють їх зміст, хаотично і невпевнено викладає матеріал. Здобувач неспроможний виконати стандартні завдання навіть після спрямувальних питань викладача.

Рейтингова оцінка з кредитного модуля

Рейтингова оцінка з кредитного модуля – сумарна підсумкова оцінка за багатобальною шкалою рівня засвоєння здобувачем вищої освіти певного кредитного модуля (навчальної дисципліни) упродовж його вивчення. Таблиця відповідності шкал оцінювання навчальних досягнень

Таблиця відповідності шкал оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти

Рейтингова оцінка з кредитного модуля	Оцінка за шкалою ECTS	Екзаменаційна оцінка за національною шкалою
90-100	A (відмінно)	відмінно
82-89	B (дуже добре)	добре
75-81	C (добре)	
67-74	D (задовільно)	задовільно
60-66	E (достатньо)	
35-59	FX (незадовільно з можливістю повторного складання)	незадовільно
34 і менше	F (незадовільно з обов'язковим проведенням додаткової роботи щодо вивчення навчального матеріалу кредитного модуля)	

Перескладання рейтингових оцінок (від 60 і більше балів) з метою їх підвищення дозволяється лише у виняткових випадках за погодженням з деканом факультету та з дозволу ректора університету.

Умови визначення успішного засвоєння освітнього компоненту:

- кредити присвоюються здобувачам вищої освіти після завершення навчальної дисципліни та успішного оцінювання досягнутих ними результатів навчання;

- критерієм успішного проходження здобувачем вищої освіти оцінювання результатів навчання є досягнення ним мінімального порогового рівня оцінок за кожним запланованим результатом навчання освітнього компоненту та мінімального порогового рівня оцінки за освітнім компонентом загалом, яких складає 60 % від максимально можливої кількості балів, визначеної відповідними нормативними документами Університету;

- здобувачам вищої освіти, які за результатами підсумкового контролю отримав незадовільну оцінку, дозволяють ліквідувати академічну заборгованість після належної підготовки;

- ліквідацію академічної заборгованості за результатами семестрового контролю дозволяють до початку наступного семестру в час, визначений графіком ліквідації академічної заборгованості, та допускають не більше двох разів: перший раз – викладачеві, другий – комісії, яку створюють за розпорядженням декана факультету.

- за неуспішного проходження оцінювання результатів навчання за

освітнім компонентом кредити здобувачу вищої освіти не присвоюють. В умовах застосування дистанційних технологій навчання організація поточного і семестрового контролю відбувається відповідно до «Порядку організації поточного та семестрового контролю із застосуванням дистанційних технологій навчання в Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка (зі змінами)»

(https://drive.google.com/file/d/15qM6nA_NtvOZxOYz4Hzc8DZNgnAiL_z/view).

12. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна (за потребою).

Намет туристичний, страхувальні системи, туристичні карабіни, вісімки та затискачі мотузки, туристичні плавзасоби, технічні засобів для демонстрування презентацій (ноутбук, проектор). Передбачається застосування об'єктно-модульного динамічного середовища навчання MOODLE. Можливе використання застосунків для проведення відеоконференцій.

13. Рекомендована література

Основна

1. Браславська О. В. Краєзнавство і туризм: навч. посібник. Умань: Візаві, 2019. 214 с.
2. Гарбар В.В., Касіяник І.П., Матуз О.В., Придеткевич С.С. «Краєзнавство і туристична робота в освітніх закладах» навчальний посібник. – Кам'янець-Подільський / В.В.Гарбар, І.П.Касіяник, О.В.Матуз, С.С Придеткевич – Видавничо-поліграфічне підприємство «'Апостроф». – 2024 – 94 с.[URI: http://elar.kpnu.edu.ua/xmlui/handle/123456789/8546](http://elar.kpnu.edu.ua/xmlui/handle/123456789/8546)
3. Доценко А.І. Туристичне краєзнавство: Навчальний посібник/ Доценко А.І. – К.: Університет 'Україна', 2022,
4. Жванко Л.М. Краєзнавство. Конспект лекцій. – Харків: ХНАМ, 2020. – 163 с.
5. Філоненко І.М. Краєзнавство і туризм: курс лекцій. – Ніжин, 2020. – 213 с.

Додаткова

1. Жупанський Я. Про об'єкт і предмет вивчення національного краєзнавства / Я. Жупанський, В. Круль // Краєзнавство. – 1994. – № 1-2. – С. 3-6.
2. Касіяник І.П. Мисько В.З. Мендерецький В.В. Методика навчання географії: теоретичний аспект : навчальний посібник. Кам'янець-Подільський : ТОВ «Друкарня «Рута», 2020. 234с.
3. Касіяник І., Мендерецький В., Касіяник Л., Матуз О., Вітвіцький Я. Регіональні палеотури, як інтерактивна форма пізнання ландшафту в структурі геотуристичного маршруту «Terra Podolica»// Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. Володимира Гнатюка. Сер. Географія. Тернопіль : Тайп, 2021. Вип. 2. (51). С. 121-128.
4. Костриця М. Ю. Національне краєзнавство: актуальні питання теорії і методології / М.Ю. Костриця // Історичне краєзнавство в системі освіти України: здобутки, проблеми, перспективи: наук. зб. – Кам'янець-Подільський, 2012. – С. 3-9.
5. Кузьма-Качур М.І., Горват М.В. Основи краєзнавства. Навч. посібник. К.: Вид. Ліра, 2017, – 256 с.
6. Попович С. Туристичне краєзнавство: генеза, методологія, завдання. Краєзнавство. 2015. № 3-4. – С. 110-123. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/kraeznavstvo_2015_3-4_18
7. Савчук Р. І. Загальне землезнавство з основами краєзнавства. Практикум : навч. посіб. / Р. І. Савчук. – Суми : Університетська книга, 2025. – 184 с.
8. Pisarenko, I. V. and Grigorenko, A. U. (2021), “The research of modern state and development perspective of sport tourism at Ukraine”, *Ekonomika i suspilstvo*, vol. 33, pp. 25–28.
9. Godia, I. M. “Sport and wellness tourism at the world and Ukraine: social and economic aspects”, available at: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/20332>

Інформаційні ресурси

<https://patriotua.org/> Український державний центр національно-патріотичного виховання, краєзнавства і туризму учнівської молоді.
<http://www.uacenter.info/kyiv-center-of-youth-tourism,-local-history-and-military-patriotic-education>

Корисні ресурси Інтернету із зазначенням адрес вебсайтів:

<i>Інтернет-джерела з можливостями проведення неформальної/інформальної освіти</i>	
Prometheus Найбільша українська освітня платформа масових відкритих онлайн-курсів	URL://prometheus.org.ua/
EdEra	URL://ed-era.com

Українська студія онлайн освіти. Команда платформи створює онлайн-курси, спецпроекти, інтерактивні підручники та освітні блоги	
На урок Методичні матеріали для вчителя, статті, онлайн-навчання, конкурси	URL://naurok.com.ua/webinar
Педрада Організація навчання і підвищення кваліфікації	URL://pedrada.ippo.com.ua
Всеосвіта Безплатна платформа для підвищення кваліфікації вчителів	URL://vseosvita.ua
Coursera Освітня платформа	URL://www.coursera.org/
Нова українська школа Освітня платформа	URL://nus.org.ua
Освіторія Освітня платформа	URL://osvitoria.media
Український державний центр національно-патріотичного виховання, краєзнавства і туризму учнівської молоді	https://patriotua.org/
Курси для одержання кваліфікації інструктора зі спортивного туризму	http://www.uacenter.info/kyiv-center-of-youth-tourism,-local-history-and-military-patriotic-education